
Адамян Г. Р., Щетініна Т. В.

Науково-технічна бібліотека, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (м. Дніпро, Україна)

КОМПЛЕКТУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ЕЛЕКТРОННИМИ РЕСУРСАМИ

Сучасна бібліотека в умовах віддаленого доступу має відповідати вимогам сьогодення. Комплектування електронними ресурсами та електронне видавництво самої бібліотеки – це єдина можливість сучасної бібліотеки, як структури вижити в сучасному електронному світі.

Ключові слова: електронне комплектування; електронні видання; Е-видавництво; оцифрування книг; віддалений доступ

Adamian H. R., Shchetinina T. V.

Scientific and Technical Library, Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (Dnipro, Ukraine)

ACQUISITION OF THE LIBRARY WITH ELECTRONIC RESOURCES

A modern library in the conditions of remote access must meet today's requirements. Acquisition of electronic resources and electronic publishing of the library itself is the only possibility of a modern library to survive in the modern electronic world as a structure.

Keywords: electronic acquisition; electronic publications; e-publishing; digitization of books; remote access

На сьогоднішній час бібліотека, як структура, що формує свідомість сучасного читача, не може обмежуватися лише класичним (паперовим) типом видань. Навпаки, до переваг електронного ресурсу відносяться: мала габаритність, доступність з будь-якої точки нашої планети при наявності інтернету, мала затратність видання книги, неможливість піддаватися вогню, воді, нападу комах, що пошкоджують книги, та багато інших переваг.

Як же розвивалася історія електронного видавництва та електронної книги.

В далекому 1971 році студент Іллінойського університету Майкл Харт мав мрію. Він хотів до кінця сторіччя перевести в електронний формат 10000 книг, найвідоміших класичних творів. Майкл Харт був впевнений, що дуже скоро до персональних комп'ютерів будуть мати доступ усі люди.

Але на той час електронно-обчислювальні машини були дуже великого розміру, їх було не багато й отримати доступ до такого комп'ютера було важко. Але талановитому студенту це вдалося. І він оцифрував перший документ. Це була «Декларація незалежності». Свою ініціативу Майкл назвав «Проект Гутенберг» на честь першодрукаря Гутенберга.

Як і всяка талановита ідея проєкт почав розвиватися, до нього приєднувалися нові ентузіасти. Але це був кропіткий та довгий труд, перші книги набиралися вручну, лише згодом з'явилися сканери та програми розпізнання тексту.

І ось на наш час оцифрованих книг в бібліотеці «Проект Гутенберга» налічується понад 32 тисячі.

В інших державах світу також почали з'являтися ентузіасти та першопрохідці. Таким був Максим Машков, чия електронна бібліотека стала однією з перших в Росії. До речі, вона давала можливість вільного звантаження електронних книг. Бібліотеки «Проект Гутенберга» та «Бібліотека Машкова» існують і по наш час, кількість книг в них збільшується кожен день.

Але перші електронні видання читач мав змогу читати лише з екранів комп'ютерів, що саме по собі було не дуже зручно. І саме тоді на сцені з'являється команда розробників Apple. Це був 1993 рік, на ринку комп'ютерної техніки з'явився «персональний цифровий помічник» (Personal Digital Assistant, PDA). Це був перший мобільний пристрій для читання електронних книг.

На сьогодні перед бібліотеками постає слушне запитання, як формувати свої фонди бібліотеці при не дуже великому фінансуванні та не маючи щедрих меценатів, здатних на покупку великої кількості електронних видань до бібліотеки.

Розглянемо основні питання: що ж таке електронний документ? Електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є зображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною.

Електронна книга (е-книги, ebook таке інше) - це сукупність електронного документа (різновид цифрового контенту) та електронного устрою, що зчитує інформацію (його називають електронною книгою).

Існують документи ліцензійні та документи відкритого доступу, електронні документи локального доступу (ті, що зберігаються на фізичних носіях, тобто флеш-накоплювачах, дисках) а також контент який генерує сама бібліотека.

Автономний електронний документ, зафіксований на окремому носії інформації (диски, флеш накопичувачі) зазвичай тиражується у невеликій кількості екземплярів і не доступний користувачу через мережу інтернет.

Мережевий ресурс навпаки розміщується на мережевому сервері та має стабільну мережеву адресу. Такий документ має дуже широке коло доступу до нього через мережу Інтернет.

Електронні документи локального використання містяться на особистих технічних ресурсах бібліотеки, тобто на жорсткому диску одного чи декількох комп'ютерів або на сервері самої бібліотеки.

Мережеві документи віддаленого доступу навпаки, це документи, розміщені на серверах та хостах інших організацій. Віддалені документи відкритого доступу не можуть вважатися частиною бібліотечного фонду.

Звісно існують електронні видання, які відтворюють друковане видання, що вже існує. В такому виданні текст, ілюстрації, примітки та посилання розташовано саме так, як і в книзі першоджерелі.

Самостійне електронне видання, яке не має друкованого аналога навпаки існує само по собі.

За природою основної інформації розрізняють:

Текстові (символьні) видання, такі видання містять текстову інформацію, яка дає можливість посимвольної обробки.

Образотворче електронне видання, містить більшою мірою електронні образи об'єктів, які можуть розглядатися, як цілісні графічні образи, що допускають перегляд та друковане відтворення, але не допускають посимвольної обробки.

Формувати свої фонди та накопичувати ресурс бібліотека може декількома засобами:

1. Придбання електронних ресурсів
2. Пошук електронного ресурсу відкритого доступу в мережі інтернет.
3. Зацифрування друкованого фонду бібліотеки.
4. Спонування користувачів бібліотеки, науковців, співробітників, науковців, якщо бібліотека належить до категорії вищої освіти, долучати свої видання до фонду бібліотеки.

Що потрібен знати бібліограф для якісного формування фондів бібліотеки релевантними електронними документами:

1. Бібліотекар повинен вільно орієнтуватися в сучасному потоці інформації на друкованому та електронному ринках. І в цьому йому допоможе знання бібліотечного маркетингу.

2. Фахівець, який займається формуванням фонду, повинен добре знати соціальні, демографічні, етнокультурні особливості регіону, до якого відноситься бібліотека, фонди якої формує саме цей спеціаліст.

3. Також дуже важливо бути добре ознайомленим з бібліотечним законодавством, законодавством авторського права, основами ліцензійного та договірної права.

4. Безумовно важливо вільно володіти навичками швидкого пошуку в мережі інтернет інформації та володіння технікою бібліотеки.

Критерії відбору електронних видань:

1. Наукова та культурно - історична значущість документа

2. читацьке цільове призначення

3. інформаційна цінність

З усього зазначеного стає зрозумілим необхідність стратегічного розрахунку щодо комплектування бібліотечного фонду електронними ресурсами.

Стратегія комплектування бібліотечного фонду електронними ресурсами:

Треба добре обмірковувати дев'ять етапів формування електронного фонду бібліотеки:

1. Вивчення ринку електронних ресурсів.

Це досить важливий фактор, який дозволяє визначитися щодо кола джерел постачання фонду електронними ресурсами. Особлива увага повинна приділятися інформації про постачальників електронних видань та про новинки електронних періодичних видань. Вивчається контент постачальника та можливість доступу до ресурсу.

2. Участь в тендерах та конкурсах на отримання доступу до ліцензійних ресурсів.

3. Можливість тестового доступу.

Тестовий доступ дає можливість ознайомитись з контентом і розв'язати питання про доцільність придбання до бібліотеки саме цього матеріалу. Також можливість тестового доступу дозволяє промоніторити цікавість читача до контенту.

4. Формування переліку видань, запланованих до комплектування.

В такому переліку потрібно врахувати такі фактори, як відповідність контенту тематичному плану комплектування бібліотечного фонду, цікавість до ресурсу під час тестового доступу, якщо такий було надано, наявність електронного видання у відкритому доступі, наявність аналогів друкованого видання у фонді.

5. Контроль повноти постачання.

Бібліотека контролює дотримання строків надання доступу до ресурсу, повноту доступу та підключення діапазону IP-адрес.

6. Облік віддалених ресурсів.

Моніторинг платформ до яких отримано доступ, облік доступних електронних видань та внесення зібраних даних в реєстр.

7. Просування ресурсів.

Тут дуже велику допомогу дає забезпеченість рекламних та навчальних матеріалів від самого постачальника електронного ресурсу. Також доцільне проведення ознайомчих семінарів з боку постачальника ресурсу.

8. Оприлюднення інформації про придбані електронні ресурси.

Донесення інформації до читача про доступні платформи та формування списків про віддалені електронні ресурси

9. Облік попиту електронних ресурсів бібліотеки.

Вивчаючи запит на придбані електронні ресурси приймається рішення про продовження підписки на електронні ресурси, а також корегується їх відбір.

Таким чином найважливішими факторами формування фонду електронних ресурсів бібліотеки є оцінювання та відбір видань та видавничих колекцій, а також , що теж є дуже значущим, самої видавничої платформи.

При виборі видань оцінюється як сам зміст документів, так і сервісні функції платформи.

Бібліотека може отримувати не лише видання, а також і доступ.

Таким чином стає зрозумілим, що в наш час технологія комплектування фонду бібліотеки електронними ресурсами є дуже складний процес, який знаходиться у постійному розвитку та який напряду зв'язаний з розвитком електронних ресурсів.

Бібліотеки стоять на шляху повної трансформації своєї ментальності, яка повинна корегуватися с плином часу та новітніми технологіями. Щоб бути в тренді сучасних реалій необхідно постійно змінюватися та пристосовуватись до цифрового сьогодення.